

คุณค่าโนรา

NORA VALUE

นางสาวพัทธนันท์ สมานสุข *

Pattanut Samansuk

อ.ดร.พรทิพย์ อันทิวโรทัย **

Pornthip Andhivarothai, Ph.D.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของโนรา 2) เพื่อวิเคราะห์การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสารสนเทศ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 40 คน จำแนกเป็นกลุ่มบุคคลร่วมสมัย 10 คน กลุ่มผู้แสดง 10 คน กลุ่มผู้ชม 10 คน และกลุ่มศิษย์เก่า 10 คน และตรวจสอบร่างแนวทางการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญโนรา 7 คน และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและเทคโนโลยีการศึกษา 2 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณค่าของโนรา มี 6 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย ทำให้สรีระแข็งแรง ระบบไหลเวียนเลือดดี มีรูปร่างกำยำและบึกบึน เป็นที่น่าเกรงขาม (2) ด้านจิตใจ ทำให้มีสมาธิ จิตใจได้ผ่อนคลาย ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น มีจิตใจที่ละเอียดอ่อนละเอียดละไม เป็นการใช้โนราเพื่อกล่อมเกลาคิดใจทั้งผู้ชมและผู้แสดง (3) ด้านสุนทรียศาสตร์ สัมผัสได้จากท่ารำที่สง่างามทรงพลัง แต่งด้วยคติธรรม ความเชื่อและภูมิปัญญา รวมถึงชุดลูกปิดโนราที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และดนตรีที่มีท่วงทำนองกระฉับกระเฉงและเร้าใจ (4) ด้านจริยศาสตร์ เป็นการสอนผ่านบทกลอนโนราที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักและหยั่งรู้ นำไปสู่การยกระดับเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (5) ด้านทัศนศิลป์ เห็นได้จากเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่มีสีสันฉูดฉาด สร้างสรรค์เป็นงานศิลป์เฉพาะตัว (6) ด้านวรรณศิลป์ เห็นได้จากบทกลอนโนราที่ใช้ภาษาถิ่น เข้าใจง่ายและมีหลากหลายรูปแบบ เช่น กลอนแปด กาพย์ยานี 11 2) การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว พบว่า ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา วิชสอนเน้นทักษะ 4 ด้าน คือ การรำ การร้อง การทำบทและการเล่นเป็นเรื่อง วิชสอนเฉพาะตัวของท่าน คือ รวบรวมการรำและการร้องไปพร้อมกันเพื่อความรวดเร็ว กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่งกลอนและการว่ามุดโตโนราตามแบบของท่าน

* นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail Address: samansuk.p@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail Address: anporn1@yahoo.com

ISSN1905-4491

Abstract

The objectives of this research were: 1) to analyze the values of Nora; 2) to analyze the transmission of Nora for the preservation of folk culture, a case study of Yok Chubua. The qualitative data collection consists of articles, observations and in-depth interviews. Forty people were interviewed, including ten contemporary people, ten performers, ten viewers and ten alumni. Then the transmission of Nora was investigated in terms of the preservation of folk culture and studied by means of a discussion with seven Nora experts and interviews with two cultural and educational technology experts.

The findings were as follows: 1) There were six values of Nora: (1) Nora's physical values helped improve physical strength and circulation, resulting in a well-defined body; (2) Nora mental values helped improve concentration and mental well-being, resulting in a blissful mind. Nora helped cultivate the mind of the performers and the viewers; (3) Nora aesthetic values were apparent in the gracious and powerful dancing poses, including beads as part of the dancing costumes, and exciting rhythm, displaying teachings, beliefs, and wisdom; (4) Nora's ethical values were taught through verses explaining morals and ethics that allowed students to gain insights, leading to self-actualization; (5) Nora's craftsmanship values were apparent in the colorful costumes and ornaments which were one of a kind craftsmanship; and (6) Nora's literary values were apparent in Nora verses using clear local dialects and different prosodies, including eight and eleven syllable poems. 2) The transmission of Nora for the preservation of folk culture, a case study of Yok Chubua covered three education systems: formal education, non-formal education, and informal education. Most students were in primary education. The teaching methods focused on four skills: dancing, singing, writing, and role playing. His iconic teaching method was combining dancing and singing for time-saving purposes. The learning activities focused on imitating his poem's composition style and Mutto recitation.

คำสำคัญ: โนรา/ วัฒนธรรมพื้นบ้าน/ คุณค่า

KEYWORDS: Nora/ Folk Culture/ Value

บทนำ

วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัฒนธรรมท้องถิ่น” สามารถครอบคลุมการดำเนินชีวิต ทุกๆ ด้านของผู้คนที่อาศัยในท้องถิ่นแห่งนั้น ทั้งทางด้านอาหาร เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ศิลปะ ศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ ประติมากรรม ศิลปหัตถกรรม รวมไปถึงการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ท้องถิ่น ภาควิชาประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน เป็นแหล่งรับอารยธรรมจากพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็น พราหมณ์ ฮินดู หรืออิสลาม ทั้งหมดได้หล่อหลอมเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม จึงก่อให้เกิดการบูรณาการเป็น วัฒนธรรมท้องถิ่นของใต้ในที่สุด อย่างเช่น การแสดงโนราเพื่อความบันเทิง มักจัดขึ้นในงานวัดเพื่อหารายได้ บำรุงศาสนาและชักชวนให้ประชาชนเข้าวัดทำบุญ (สุจิต บัวพิมพ์, 2538)

โนรา มีวิวัฒนาการที่บรรพบุรุษได้สืบทอดและอนุรักษ์ให้อยู่คู่ภาคใต้มาเนิ่นนาน เนื่องจากโนราเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นศิลปนาฏศิลป์พื้นบ้านชั้นสูง คนที่จะเรียนรู้หรือสืบทอดโนราจะต้องเป็นคนที่ได้รับ ครอบมือจากผู้ถ่ายทอดโนราเท่านั้น โดยพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ คือพิธีไหว้ครูโนรา อันเป็นการบูชาเทวดา สิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ ครูโนราที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการให้เกียรติกับครูที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้มาให้ลูกหลาน จึงนับว่า โนราเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งอยู่คู่ชนชาติได้ และในอดีตกาลมีโนราหลายคณะที่เป็นที่ รู้จักกันอย่างแพร่หลายในแวดวงโนราด้วยกัน เช่น โนราขุนอุปถัมภ์นารากร โนราคล้ายชีหนอน หรือหมื่นระบำ โนรายก ชูบัว เป็นต้น (นิคม มูลิกะคามะ, 2545)

การจัดให้มีการแสดงโนรานั้นมี 2 ประเภท ได้แก่ โนราพิธีกรรมและโนราเพื่อความบันเทิง จะ แตกต่างกันไปตามลำดับขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ ส่วนใหญ่โนราเพื่อความบันเทิงมักจะจัดในวัด เพื่อเป็นการ หารายได้บำรุงศาสนาและชักชวนให้ประชาชนเข้าวัดทำบุญจะเห็นได้มากในงานประเพณีสำคัญตามนักขัตฤกษ์ งานพิธีเฉลิมฉลองต่างๆ ที่ชาวบ้าน วัด รัฐ หรือหน่วยราชการจัดขึ้นในโอกาสพิเศษ น้อยครั้งที่โนราจะแสดงใน งานของเอกชนยกเว้นแต่เอกชนนั้นจะเป็นคนมีฐานะดี มีบารมี และบริวารมากและโนราพิธีกรรมจะแสดงเพื่อ ทำการแก้บนให้กับผู้ที่ได้บนบานศาลกล่าวไว้และแสดงในพิธีของครอบครัวที่มีเทือกเถาเหล่ากอเป็นโนรา โดยตรง เพราะเชื่อว่าถ้ารับโนรามารำถวายวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นโนราจะทำให้ครอบครัวและคณะโนรานั้น เจริญก้าวหน้า ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลสืบไป

ในอดีตกาลมีโนราหลายคณะเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายกว้างขวางในแวดวง เช่น โนราขุนอุปถัมภ์ นารากร(พุ่มทော), โนราคล้ายชีหนอน(หมื่นระบำ), โนราเดิมเมืองตรัง, โนรากฤษฏาชาตรี ศ.ศรียาภัย, โนรา ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์, โนราห้วน ทะเลน้อย, โนราสาโรช นาคะวิโรจน์, และโนรายก ชูบัว ส่วนใหญ่ที่กล่าวมา ข้างต้นนั้นเป็นครูโนราที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในสมัยก่อน และมีเพียงท่านเดียวที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปิน แห่งชาติได้แก่ “โนรายก ชูบัว” ด้วยเทคนิคเฉพาะตัวและทักษะการแสดงของท่านที่มีความเป็นเอกลักษณ์และ พัฒนาไปตามยุคตามสมัยจึงทำให้ท่านนั้นโดดเด่นจากการแสดงและการร่ายรำจึงเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของ ประชาชนทั่วทุกหมู่เหล่า แต่ปัจจุบันผู้สืบทอดโนรานั้นได้เหลือน้อยลงทุกทีจึงมีโอกาสสูงมากที่ศิลปะและ วัฒนธรรมพื้นบ้านอาจจะเลือนหายไปโดยไม่ช้า

โนรายก ชูบัวอุทิศตนสืบทอดโนรามา นานกว่า 50 ปี ผลงานของท่านเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของ
ผู้คนในภาคใต้ ท่านทำประโยชน์แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้ประกาศยกย่องให้
ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติทางด้านศิลปะการแสดงโนรา เมื่อปี พ.ศ. 2530

อันจะส่งผลให้ได้ข้อมูลเพื่อช่วยในการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่นั้นมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
ยิ่งขึ้น ช่วยให้กระทรวงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรมและชมรมโนราปักชำใต้ฟื้นฟูโนราตามแบบของโนรา
ยก ชูบัวได้มากขึ้น สามารถประยุกต์และยังคงรักษาแบบแผนดั้งเดิมเอาไว้ด้วยกัน เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรม
พื้นบ้านให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

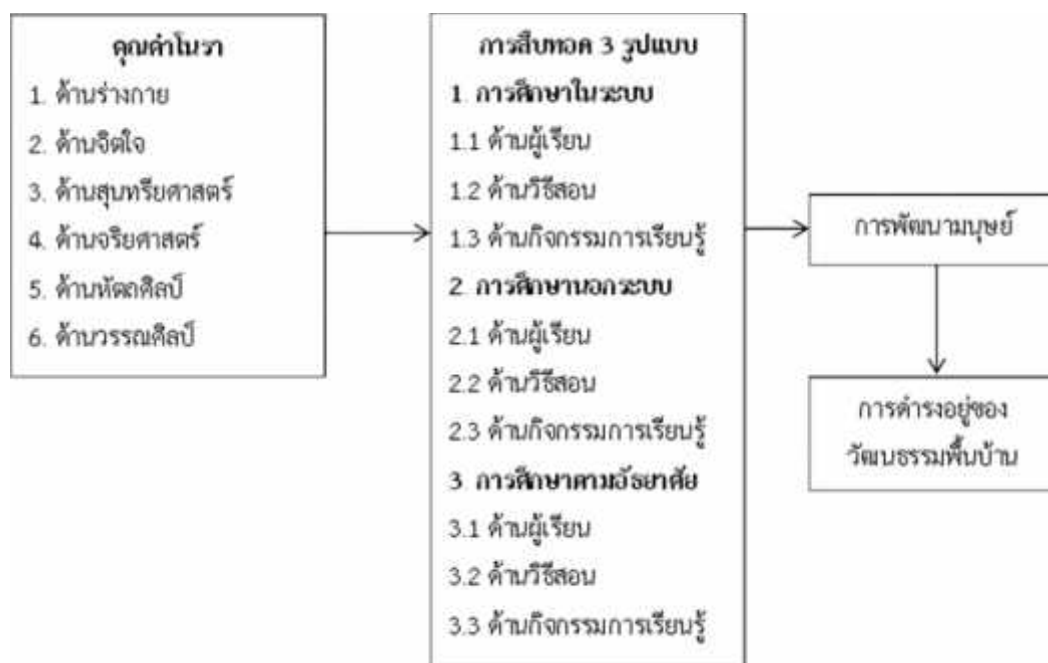
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าโนรา
2. เพื่อวิเคราะห์การสืบทอดโนรา เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว

ขอบเขตของการวิจัย

คุณค่าของโนราที่ศึกษาประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสุนทรียศาสตร์ ด้านจ
ริยศาสตร์ ด้านทัศนศิลป์ และด้านวรรณศิลป์ ส่วนการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน
กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว มีทั้งสิ้น 3 รูปแบบ คือ การสืบทอดผ่านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ
การศึกษาตามอัธยาศัย องค์ประกอบที่ศึกษาประกอบไปด้วย ด้านผู้เรียน ด้านวิธีสอน และด้านกิจกรรมการ
เรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบคุณค่าของโนราที่ชุมชนจำเป็นต้องตระหนัก ในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคใต้
2. ได้ทราบถึงการสืบทอดโนราตามแบบโนรายก ชูบัว สำหรับสถาบันการศึกษาและชมรมโนรา ปักข์ได้สามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและสารสนเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องคุณค่าของโนราในด้านต่างๆ ทั้ง 6 ด้าน อันได้แก่ คุณค่าด้านภูมิปัญญา คุณค่าด้านร่างกาย คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ คุณค่าด้านจริยศาสตร์ คุณค่าด้านทัศนศิลป์ และคุณค่าด้านวรรณศิลป์

- 1.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราช

- 1.2 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร (พรทิพย์ อันทิวโรทัย, 2545)

- 1.2.1 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารภายนอก

- แหล่งที่มาของเอกสาร เป็นแหล่งปฐมภูมิและเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้หรือไม่
- ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร
- ความน่าเชื่อถือของเอกสาร เป็นเอกสารต้นฉบับ ฉบับคัดลอก หรือเป็นฉบับ

ปรับปรุง ถ้าเป็นเอกสารคัดลอกหรือฉบับแก้ไข ได้มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นหรือไม่และสามารถสืบค้นหาแหล่งอ้างอิงหรือไม่

- ช่วงเวลาที่เอกสารได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่
- วัตถุประสงค์ของการเผยแพร่เอกสาร

- 1.2.2 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารภายใน

- ผู้เขียนเอกสารมีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถในการเขียนเอกสารหรือไม่
- ผู้เขียนกล่าวถึงสิ่งอ้างอิงได้น่าเชื่อถือหรือไม่ เช่น เขียนจากจดบันทึกหรือเขียน

จากความทรงจำ

- ในเอกสารนั้น มีความตั้งใจที่จะบิดเบือนความจริงหรือมีความคิดส่วนตัวของ

ผู้เขียนหรือไม่

- เอกสารฉบับนี้สื่อความชัดเจนหรือไม่และข้อความในเอกสารนี้มีความหมายอย่างไร

นอกจากศึกษาเอกสารแล้ว ยังศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแสดงโนราประวัติและผลงานของโนรายก ชูบัว ในรูปแบบของวิดิทัศน์

2. การสังเกต เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของโนรา ได้แก่ กิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างผู้แสดงและนักดนตรี ความผูกพันระหว่างผู้แสดง นักดนตรีและผู้ชม บรรยากาศระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน สภาพแวดล้อมระหว่างการแสดง โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)

ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักแสดง นักดนตรี และผู้ชม อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง ได้แก่ เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ รวมทั้งบรรยากาศในการแสดง

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น ช่วยผู้แสดงแต่งตัว ช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงต่างๆ ต้อนรับผู้ชมหรือแขกพิเศษ (แม่ยก) ปรบมือเข้าจังหวะระหว่างการแสดงโนรา ช่วยเก็บอุปกรณ์ต่างๆ หลังเสร็จสิ้นการแสดงโนรา เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของนาฏศิลป์โนรา โดยใช้แบบสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มบุคคลร่วมสมัย จำนวน 10 คน
2. กลุ่มผู้แสดงโนรา จำนวน 10 คน
3. กลุ่มผู้ชมการแสดง จำนวน 10 คน
4. ศิษย์เก่าจำนวน 10 คน

การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ด้านข้อมูล และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive analysis) การจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าด้านร่างกาย

การฝึกโนราจะช่วยทำสรีระแข็งแรง ระบบไหลเวียนเลือดดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีรูปร่างกำยำ ปีกบินเป็นที่น่าเกรงขาม แข็งแรง ทนทาน มีความคล่องแคล่วว่องไวที่จะประกอบภารกิจประจำวันให้ลุล่วง

ไปด้วยดี นอกจากนี้แล้วยังก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจและอารมณ์ควบคู่กันไป ด้วย จากทักษะการใช้เกลียวข้างบังคับและเคลื่อนไหวร่างกายท่อนบน จะทำให้การประสานงานยิ่งขึ้น โดยหัวไหล่จะเคลื่อนไหวตามไปเอง ทั้ง ๆ ที่อยู่นิ่ง ๆ ส่วนค่อนั้นต้องตั้งตรงตลอด เป็นลักษณะการลอยหน้า จะต้องทำตั้งแต่กระดูกคอต่อท่อนบนที่สุดขึ้นไป ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของกระดูก

2. คุณค่าด้านจิตใจ

ทำให้มีสมาธิ จิตใจได้ผ่อนคลาย ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น มีจิตใจที่ละเอียดอ่อน สิ่งที่สำคัญการเรียนรู้โนรา ช่วยทำให้จิตใจเรากลึกซึ้งในบรรพบุรุษมาก ไม่ออกแวดต่อสิ่งต่าง ๆ ที่รีบเร่ง วุ่นวายอยู่ในจิตใจ ภายในหัวสมองก็จะถูกขจัดไป ซึ่งส่วนที่ขัดเกลาคือ กลอนโนรา คำร้อง และคำสอน ที่สามารถสอนเด็ก ๆ ให้เข้าถึงในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนั่นหมายความว่า เด็กจะมีความเลื่อมใส และความศรัทธาต่อโนรา เป็นการใช้นิทานกลอนกลอนจิตใจทั้งผู้ชมและผู้แสดง

3. คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์

สัมผัสได้จากท่ารำที่สง่างามทรงพลัง แผงด้วยคติธรรมความเชื่อและภูมิปัญญา และดนตรีที่มีท่วงทำนองกระฉับกระเฉงเร้าใจ

ช่วงลำตัว จะต้องแอ่นอกอยู่เสมอ หลังจะต้องแอ่นและลำตัวยื่นไปข้างหน้า ไม่ว่าจะรำท่าไหน หลังจะต้องมีพื้นฐานการวางตัวแบบนี้เสมอ ถึงจะเรียกว่า “หน้าเชิด ออกแอ่น”

ช่วงวงหน้า วงหน้าหมายถึงส่วนลำคอจนถึงศีรษะ จะต้องเชิดหน้าหรือ แหงนขึ้นเล็กน้อยในขณะรำอยู่ตลอดเวลา

การตั้งวง ของโนราเป็นวงและรัศมีจะต้องได้เหลี่ยมพอดี ไม่มีความอ่อนช้อยเหมือนการตั้งวงของนาฏศิลป์ไทย ไม่มีการหักข้อศอกแต่อย่างใด แต่จะต้องกางแขนเพื่อให้ได้ฉาก 90 องศา ประกอบกับลักษณะเพลง การตีทับ ที่เป็นทำนองเพลงที่เร็ว

ท่าไหว้ ท่าไหว้โนราจะต้องแสดงออกถึงการตั้งฉาก ฉากจะต้องได้มุม 90 องศา แต่ลักษณะการไหว้ของโนรานั้น จะต้องได้มุมที่เสมอกัน ซึ่งนับว่าเป็นความงามรูปแบบเฉพาะตัวของโนรา ซึ่งจะแตกต่างจากท่าไหว้ของนาฏศิลป์ไทยที่มีความอ่อนช้อยงดงาม

การย่อตัว การย่อตัวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การรำโนรานั้นลำตัวหรือทุกส่วนจะต้องย่อลงเล็กน้อย นอกจากย่อตัวแล้ว เขายังต้องย่อตามไปด้วย เป็นความงามที่ต่างจากนาฏศิลป์โดยสิ้นเชิง

การลงฉาก จะต้องได้เหลี่ยมที่สวยงาม เหมือนเหลี่ยมของโขนพระ ยักษ์ ลิง ซึ่งแสดงออกถึงความแข็งแรง มั่นคงของรากฐานที่เป็นที่พยุ และ การรับน้ำหนัก ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างมั่นคง เนื่องจาก การลงฉากเป็นการบ่งบอกถึงรากฐานที่แข็งแรง และมั่นคง

ส่วนกัน จะต้องนอนเล็กน้อย ช่วงสะเอวจะต้องหัก จึงจะทำให้แลดูสวยงามตามแบบฉบับพื้นฐานการรำโนรา

ความงามทางด้านเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย เป็นจุดเด่น ที่สามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การเลือกใช้ “เครื่องลูกบิด” มาเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถหาได้ง่ายในปัจจุบัน เห็นได้จากสีสนที่ฉูดฉาด เป็นความงามอย่างถ่องแท้ของนาฏศิลป์พื้นบ้าน

4. คุณค่าทางด้านจริยศาสตร์

เป็นการสอนผ่านบทกลอนโนราที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักยังรู้ นำไปสู่การยกระดับจิตใจ เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บทกลอนโนราสามารถใช้เป็นการโน้มน้าวใจให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ปลูกปลั้ม โดยการสะท้อนผ่านมุมมองและการไหว้ครูโนรา เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์และสำคัญยิ่ง ต่อผู้ที่เรียนโนรา ปัจจุบันกลายเป็น “วัฒนธรรมครู” ในที่สุด โดยมีการแสดงออกถึงการเคารพบูชา เทพเทวดา และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

5. คุณค่าทางด้านทัศนศิลป์

เห็นได้จากเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่มีสีสันฉูดฉาด สร้างสรรค์เป็นงานศิลป์เฉพาะตัว เครื่องแต่งกายโนราส่วนใหญ่เป็นงานฝีมือ ทั้งหมดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ เสริมสร้างจินตนาการ ทางด้านความคิด ที่ออกแบบในด้านรูปทรง ลวดลาย สีสน ความละเอียด ประณีตตลอดจนการคำนึงถึงความรู้สึกไปสู่ผู้ชมการแสดง เกิดการประติษฐ์และการทำด้วยมือ เป็นงานทัศนศิลป์อย่างแท้จริง

6. คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์

วรรณกรรมโนรา ช่วยทำให้ผู้ฟังเกิดการตระหนัก การซาบซึ้ง ในวัฒนธรรมภาษาของตนเอง สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าภาษากลางเป็นการอนุรักษ์ภาษาได้ การใช้ถ้อยคำภาษาผสมผสานไปด้วยธรรมชาติและ ความดี สะท้อนให้เห็นความเชื่อความศรัทธาของชนชาวใต้ ใช้คำที่มีเสียงเสนาะ มีการย้าคำ ใช้คำที่ก่อให้เกิด ความรู้สึกคล้อยตาม ใช้คำที่มีความหมายกระชับชัดเจน ตรงตัว เห็นได้จากหลากหลายบทกลอนในโนรา ส่วนใหญ่เป็นกลอนแปด

การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว

จากการวิเคราะห์การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว พบว่าการสืบทอดมีทั้งสิ้น 3 ระบบการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย โดยแต่ละระบบนั้นจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้เรียน 2) ด้านรูปแบบการสอนหรือ หลักสูตรการเรียนการสอน และ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และเน้นทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ การรำ การร้อง การทำบท และการเล่นเป็นเรื่อง ตามแบบโนรายก ชูบัว

1. การศึกษาในระบบ

การสืบทอดโนราผ่านการศึกษาในระบบ ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และ อุดมศึกษานั้นมีด้วยกันหลายโรงเรียน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง แต่ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ จังหวัดสงขลาเนื่องจากเป็นจังหวัดและพื้นที่ที่โนรายก ชูบัวนั้นอาศัยอยู่โดยตรงและเป็นพื้นที่ที่อนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยในภาคใต้ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐบาลและเอกชน โดยเนื้อหา

การสอนในระบบนั้นเวลาที่ถ่ายทอดจะมีเพียงแค่ 1 - 2 ชม. ซึ่งนับว่าน้อยมาก โนรายก ชูบัวจะทำการสอนเพียง 12 ท่า เท่านั้น และเพื่อให้เป็นการกระชับมากยิ่งขึ้น ท่านจึงร้องและต่อท่ารำไปพร้อมกัน โดยผู้เรียนจะมีอายุระหว่าง 7 - 22 ปี การรำโนราตามแบบโนรายก ชูบัวนั้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสติสัมปชัญญะที่ดี มีทักษะที่ดีแล้ว ยังสอดแทรกแง่คิดและมุมมองในเรื่องต่าง ๆ จากบทกลอน ให้เด็ก และเยาวชนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2. การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ คือการสืบทอด ความรู้ผ่านหลักสูตรระยะสั้น และในการสืบทอดนอกระบบนี้ ไม่แตกต่างจากการสืบทอดในระบบ เพราะการเรียนจนการสอนที่ได้ยึดตามหลักสูตร ของโนรายก ชูบัว คือเป็นการรำ 12 ท่า เพื่อให้ความรู้ในเบื้องต้นเช่นเดียวกันกับการศึกษาในระบบ ตลอดจนผู้เรียนเองนั้น สามารถนำไปประกอบการแสดงได้ แต่ที่แตกต่างกันคือ กลุ่มเป้าหมายในการสืบทอด กลุ่มผู้เรียนที่สนใจตั้งแต่อายุระหว่าง 18 - 25 ปี เป็นการเรียนในหลักสูตรระยะสั้น ถ้าเทียบเท่ากับการสืบทอดแบบในระบบและตามอัยาศัย โดยโรงเรียนที่สอนนั้นก็จะนิยมสอนช่วงปิดภาคเรียน และไม่จำกัดสถานที่เรียนว่าต้องเรียนที่ใด แต่จะมีการนัดกันโดยพร้อมเพรียง แต่ส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มเป้าหมายจะเลือกเรียนที่วัด เป็นส่วนมาก เนื่องจากเป็นสถานที่เงียบสงบเหมาะแก่การจดจำท่ารำ

3. การศึกษาตามอัยาศัย

ผู้เรียนในระบบตามอัยาศัยจะมีอายุตั้งแต่ 3 ปี จนถึง 65 ปี โดยการชักชวนกันมาเรียนด้วยความสมัครใจจริง ๆ ผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก ๆ บางคนจะติดตามแม่มา เพื่อมาดูการรำโนราโดยเฉพาะ และเมื่อได้เห็นการรำโนราแล้วเกิดความสนใจ จึงได้สมัครใจเรียนรำโนราพร้อมกับแม่ก็มี ส่วนสถานที่เรียนนั้น โนรายก ชูบัวจะใช้บริเวณชั้นล่างของบ้านของท่านเองเป็นสถานที่สอน ผู้เรียนที่มาสมัครเรียนรำโนรานั้นจะมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน เช่น บางคนมีความจำดี บางคนมีสมาธิดี บางคนมีข้อมือเมื่อตั้งวงแล้วมองดูสวยงาม บางคนมีลำตัวอ่อน เป็นต้น สำหรับการสอนรำโนราของท่านนั้นท่านจะกำหนดสอน 2 แบบ คือ

แบบแรก คือ การสอนในช่วงเปิดเทอม กับสอนในช่วงเวลาทั่วไป สำหรับการสอนในช่วงปิดเทอมนั้นจะมีเด็กนักเรียนมาสมัครเรียนประมาณปีละ 5 - 15 คน

แบบที่สอง คือ การสอนในช่วงเวลาทั่วไปจะมีกลุ่มแม่บ้านหรือผู้ที่สนใจรวมทั้งผู้ที่มาขอความรู้หรือผู้ที่มาต่อท่ารำโนราจากท่านมาเรียนครั้งละประมาณ 10 - 20 คน ตลอดทั้งปี

โดยเนื้อหาการสอนจะมีทั้งหมด 4 ด้านคือ การรำ การร้อง การทำบท การเล่นเป็นเรื่อง ตลอดจนการว่าบทมุตโตโนรา การว่าบทกลอนมุตโต ให้เด็กรู้จักการเอาตัวรอดในจังหวะที่ทำการแสดงอยู่ คือการว่ากลอนไปตามบริบทนั้น ๆ เพื่อเป็นการฝึกปฏิภาณไหวพริบต่อสมอง เป็นการฝึกความคิดที่ท่านทอดแทรกอยู่ในการสอนตามอัยาศัย มากไปกว่านั้นสำหรับบุคคลที่สามารถ รำโนรา และว่ากลอนมุตโตได้แล้ว ท่านก็จะสอนไปถึงการเล่นลูกคู่ คือการทำเพลงเป็นการตีจังหวะ ในส่วนของผู้เล่นดนตรี คือตีจังหวะให้เข้ากับผู้รำ ตลอดจน

ไปถึงการทำพิธีไหว้ครูได้ เป็นการทำพิธีกรรมที่มีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์มาก ในฐานะผู้ที่ยึดถือโนราเป็นอาชีพ

อภิปรายผล

มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็นดังต่อไปนี้ คือ คุณค่าโนรา การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัวและแนวทางการสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คุณค่าโนรา

คุณค่าด้านร่างกาย “กล้ามเนื้อที่แข็งแรง เป็นกล้ามเนื้อ” เป็นผลพลอยได้จากรำโนรา สาเหตุหลักมาจากการรำรำเป็นการออกกำลังกายวิธีหนึ่ง การใช้กล้ามเนื้อขา แขน คอ บั้นเอว ไปพร้อมๆ กันเป็นการสร้างกล้ามเนื้อในการเคลื่อนไหวต่อร่างกายทุกสัดส่วน สอดคล้องกับงานของ ชนิตา มัททวงกูร (2550) ว่า “การออกกำลังกายตามภูมิปัญญาไทยเช่น การรำรำ การเต้นแอโรบิก โยคะ ฤๅษีดัดตน ส่งผลต่อวิถีชีวิตและการออกกำลังกายของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาและสร้างสาธารณสุขของมนุษย์ ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงสามารถบำบัดและควบคุมโรคประจำตัวได้ ทำให้สนุกสนาน เพลิดเพลินผ่อนคลายความเครียด”

คุณค่าด้านจิตใจ ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความละเอียดอ่อนต่อตัวผู้ชมและผู้แสดง ทำให้ผ่อนคลายความเครียด ศาสตร์ทางแพทย์พื้นบ้านก่อให้เกิดความเลื่อมใสและความศรัทธา ที่ได้กลิ่นกรองออกมาจากความคิด จิตสำนึก ทำให้มีสมาธิ สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ได้สอดคล้องกับงานของ พิทยา บุขรารัตน์ (2535) ว่า “การรำโนรา การบนบานแล้วแต่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งสิ้นของชุมชนชนบท เป็นการไหว้ครู หมอตายายโนราเพื่อ เหยียบเสน ตัดจุก ทั้งสิ้น เพื่อเป็นเชื้อเชิญครู และครูเทพทั้งปวงให้มาสถิตอยู่ในจิตใจ”

คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ ความงามทางท่ารำเป็นความสวยงามตามศาสตร์ครุหมโนรา เป็นการแสดงออกผ่านอารมณ์ที่หนักแน่น ชิงชัง มีความแตกต่างจากนาฏศิลป์ไทยโดยสิ้นเชิง สอดคล้องกับงานของ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว (2549) ว่า “สุนทรียของโนราเป็นการแสดงออกโดยการใช้เสียง และการสร้างสรรค์งานให้เหมาะกับเสียงขับร้อง ออกมาในรูปแบบของ “ท่ารำ” ที่มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมด้านนันทนาการและอาจจะเป็นเพราะว่า โนรานั้นได้รับอิทธิพลมาจากโนราชาตรีมาก่อน จึงทำให้ท่าทางติดอยู่กับขน เช่น การลงฉากในแบบของโนราจะต้องได้มุมและเหลี่ยมที่สวยงาม โดยท่านาฏศิลป์ไทยนั้น จะต้องอ่อนช้อย อรชร อ่อนแอ่น” ความงามจากชุดเครื่องลูกปิดโนราและเครื่องประดับทำให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว บ่งบอกความเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างแท้จริงด้วยการเล่นสีผ่านลูกปิดที่เรียงร้อยออกมาและ “เทริด” ตามโบราณนั้นถือว่าเป็นมงกุฎกษัตริย์ที่สูงส่ง ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากการลงรักปิดทองประดับประดาไปด้วยกระจกที่วิจิตรและงดงามเป็นสุดยอดของการสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับ “พิธีไหว้ครูโนลละคร” ที่ใช้เทริดมาประกอบในพิธี เนื่องจากเทริดนั้นเป็นครุต้นของการละครไทยทั้งปวง

คุณค่าด้านจริยศาสตร์ พบได้จากกลอนโนรา ส่วนใหญ่นั้นเป็นกลอนแปด เนื้อหาในบทกลอนมีแง่คิดเกี่ยวกับคตินิยม คำสอน สอนในเรื่องของการทำความดีละเว้นความชั่ว โนราเป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านชั้นสูงองค์ประกอบทุกส่วนจะต้องมีแต่สิ่งที่สูงส่ง ดีงามและเป็นสิริมงคลต่อตัวผู้แสดงและผู้ชม ตลอดจนพิธีไหว้ครู โนรา เพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมการไหว้ครู ได้สอดคล้องกับงานของ ผศ.ดร.อรวิวัฒนา ชินพันธ์ (2553) ว่า “การรำหรือการประกอบพิธีกรรมอันดีงามที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตามรูปแบบความเชื่อของคนโบราณนั้น ส่งผลต่อจิตใจผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก” ทำให้ผู้ที่เคารพเชื่อฟังกระทำแต่ความดีงามและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่ได้ประกอบพิธีอันสูงส่งนี้

คุณค่าด้านทัศนศิลป์ เกิดจากผลงานที่ประณีตบรรจง พิถีพิถันผ่านการสร้างสรรค์ในรูปแบบของเครื่องแต่งกายโนรา จากการกระทำด้วยฝีมือของช่างศิลป์เพื่อประโยชน์ใช้สอย การเลือกองค์ประกอบแต่ละชิ้นส่วนนั้นได้มีการพัฒนาไปตามยุคตามสมัย ผ่านกระบวนการลองผิดลองถูก จากการนำเปลือกหอย ลูกแก้ว มาทำชุดเครื่องโนรา ปัจจุบันนั้นได้มีวิวัฒนาการนำ ลูกปัด มาใช้แทน เนื่องจากบริเวณพื้นที่ภาคใต้เป็นแหล่งชุมทรัพย์ขนาดใหญ่ของลูกปัดมากมายมหาศาล ก่อให้เกิดการสืบทอดความรู้ ความชำนาญจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับงานของ สุรัฐ บุญทรง (2557) “การใช้วัสดุ หรืออุปกรณ์มาเป็นเครื่องมือในการประดิษฐ์ต้องสะดวกในการจัดหา มีความสวยงาม ตลอดจนสามารถนำมาซ่อมแซมง่าย ถ้าหากมีการแตกหักชำรุดเสียหาย” จะเห็นว่า เครื่องแต่งกายโนราจะสะท้อนให้ผู้ทำเกิดความตระหนัก ห่วงแหน หยั่งรู้ในสิ่งที่ตนได้ประดิษฐ์ รู้จักการรอคอย รู้ถึงคุณค่าในสิ่งที่ตนได้มา สภาพแวดล้อมบริบทสมัยก่อนนั้น ไม่มีสิ่งที่เอื้ออำนวยมากเหมือนสมัยนี้ ช่างศิลป์จึงเป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้น รู้จักการการรอคอยและเกิดความภูมิใจในการสร้างสรรค์งานศิลป์ที่ตนนั้นได้สร้างขึ้น “ชุดเครื่องลูกปัดโนรา” สะท้อนให้คนในชาติ เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นได้ ความเป็นอยู่ นำมาซึ่งเอกลักษณ์และเป็นมรดกของชาติไทย

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ การใช้ภาษาที่ผสมผสานไปด้วยคตินิยม คำสอน มุ่งเน้นหลักการสอนความดี สะท้อนให้เห็นความเชื่อความศรัทธาของศิลปะและวัฒนธรรมได้ ผู้อ่านได้อารมณ์และมโนภาพตามบทกลอนได้สอดคล้องกับงานของ ผศ.ดร.พิมพ์พากรณ์ บุญประเสริฐ (2548) “ความเป็นเลิศในการสรุปลักษณะจะต้องทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพตาม สร้างอารมณ์สะท้อนใจให้มีความสมจริง มีความโดดเด่นแปลกใหม่ตามลำดับความคิดอย่างมีชั้นเชิง” การว่ากลอนโนราส่วนใหญ่นั้นเป็นการว่ากลอนที่เป็นภาษาท้องถิ่น (ภาษาใต้) จะสอดคล้องกับบริบทสมัยก่อน ที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอยู่กับแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย รักและผูกพันกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ห่างไกลจากสังคมเมืองแต่ไม่ได้มีความเดือดร้อนและอยากมีอยากได้ การสรรค์คำจากวรรณศิลป์จะดำเนินตามบริบทพื้นบ้านแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ชนชาวใต้อย่างแท้จริง ส่วนมากใช้กลอนแปดเป็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์และอัจฉริยะทางด้านภาษาของนักเขียนสมัยเก่า ที่ได้สร้างวรรณศิลป์ที่มีคุณค่าสู่สังคมร่วมสมัย ตลอดจนรูปแบบหรือขนบในการแต่งบทกลอน สามารถสังเคราะห์ออกมาเพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักเขียนรุ่นใหม่ได้ เป็นการจรรโลงชีวิตและขัดเกลาให้ผู้อ่านให้มีจิตใจละเอียดอ่อน รับผิดชอบ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ตลอดจนไปสู่ด้านคุณธรรม จริยธรรม

2. การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษา โนรายก ชูบัว

การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ระบบการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 การสืบทอดโนราผ่านการศึกษาในระบบเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว

โนรายก ชูบัวได้นำโนรามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้แก่ศิษย์ โดยการประยุกต์ใช้ท่ารำของครูหลาย ๆ ท่าน มาพัฒนาเป็นของตนเองเพื่อให้เกิดการเข้าใจง่าย ความสามารถทางภาษาโดยการแต่งกลอนสอนศิษย์ด้วยภาษาที่เข้าใจ เน้นการสอนโดยตรงแบบหมู่คณะ สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาไปสู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยอ้อมแท้ เพราะท่านใช้โนราเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งคนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทใด โนรายก และได้สอดคล้องกับงานของ วิมลศรี ชาญจรูญจิตร (2550) ว่า

...การใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนคือการ สร้างความรัก ประองตอง และการเป็นปึกแผ่น การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน นำมาสู่สังคมที่ดีต่อไป ท่านได้มีโอกาสไปสอนศิษย์ตามโรงเรียนต่าง ๆ...

เด็กและเยาวชน ชาวบ้านหรือบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย ต่างก็ภาคภูมิใจที่ได้สานต่อในวัฒนธรรมพื้นบ้านชั้นสูงอันทรงเกียรตินี้ การสอนโนราผ่านการศึกษาในระบบของท่านนั้นเรียบง่าย เรียนรู้ท่าโนรา 12 ท่า จากทักษะ 4 ด้าน การรำ การร้อง การทำทและเล่นเป็นเรื่อง การสืบทอดผ่านการแสดงโนรา เนื่องจากโนรายก ชูบัวสืบทอดด้วยใจไม่แสวงหาผลกำไร เป็นการสืบทอดในบรรยากาศแบบครอบครัว

สาเหตุปัจจัยมากจากทางด้านของเวลาเป็นส่วนหนึ่ง มีเวลาสอนเพียง 1 - 2 ชม.ในแต่ละครั้ง โนรายก ชูบัว ท่านจึงคิดค้นสูตรเฉพาะแบบของท่านขึ้นมา คือ “การรำและร้องไปพร้อมกัน” โนรายก ชูบัว มีการเตรียมสอนที่ดีคิดหลักสูตรที่รวดเร็วและรวบรัดเพื่อความเข้าใจง่ายของศิษย์ ได้สอดคล้องกับงานของ รัตนสินทร์ พ่อคำ (2556)

...ขั้นตอนการแสดงโนราด้วยกันทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน อันได้แก่ โหมโรง กาดครู ร่าย แตร และการเล่นเป็นเรื่อง ตลอดจนบทกลอนที่ใช้เป็นกลอนประเภทกลอนแปดด้วยกันทั้งสิ้น...

นอกจากนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง เกิดความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในชั้นเรียนมีความสุขในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ร่วมลงมือแก้ไขปัญหาที่ถูกจุด ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมชั้นเรียน เห็นอกเห็นใจและยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีความแตกต่างมากยิ่งขึ้น

2.2 การสืบทอดโนราผ่านการศึกษานอกระบบ เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว

โนรายก ชูบัว สอนให้เด็กได้เริ่มประยุกต์และพัฒนาโนราในรูปแบบของการแต่งบทกลอนที่สอดแทรกแง่คิดและมุมมองสังคมในสมัยปัจจุบัน ด้านความคิดในเรื่องของศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม หลังจากนั้นศิษย์ของท่านจะนำไปประกอบเป็นโนราอาชีพ และท่านยังสอนการรำที่ใช้เทคนิคเฉพาะตัวการรำเป็นโย (นุ่มนวล) ต่อศิษย์ จากนั้นศิษย์ของท่านจึงแยกตัวออกไป ก่อตั้งคณะโนราเป็นของตนเอง ถือว่าเป็นจุดสูงสุดต่อการสอนโนรา สอดคล้องกับงานของ จีรวรรณ ศรีหนูสุด (2557) ว่า

...วัฒนธรรมโนราหากจะดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ไปตามบริบทของสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นฟู การสืบทอด หรือการอนุรักษ์ให้คงอยู่ในวัฒนธรรมต่อไปจะต้องมีการพัฒนาของศิลปะพื้นบ้านแขนงนี้ ให้เป็นไปตามวิถีดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมภาคใต้...

ทำให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน จากการทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มีมุมมองต่อโลกกว้างมากยิ่งขึ้นเมื่อได้สัมผัสสัมพันธ์กับชุมชน มีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสียสละเพื่อส่วนรวมมากขึ้น มีความเข้าใจผู้อื่น เคารพกฎและกติกา มีระเบียบวินัย ให้เกียรติเคารพความคิดเห็นที่มีความแตกต่างมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับหลักของการศึกษานอกระบบ คือ

- 1) เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุม และทั่วถึง
- 2) ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ
- 3) จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
- 4) จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

2.3 การสืบทอดโนราผ่านการศึกษาด้านอริยาศัยเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาโนรายก ชูบัว

การสืบทอดโนราของโนรายก ชูบัว ตามอัยยาศัยท่านเน้นการสอนศิษย์ผ่านบทกลอน และการฝึกทักษะที่มีเทคนิคเฉพาะของโนรายก ชูบัว โดยไม่หวงวิชาความรู้แก่ศิษย์ที่มาขอเรียน เพราะท่านมีทักษะความรู้ ความสามารถในการเรื่องศิลปะการแสดงโนราเป็นเลิศ มีความรู้รอบตัวที่หลากหลายในเรื่อง มุมมองและแง่คิดที่ทันสมัย เป็นบุคคลต้นแบบในการดำเนินชีวิต ที่อยู่ในกรอบและศีลธรรมอันดีงาม เป็นครูต้นแบบทางโนราที่แท้จริง

เป็นการช่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนชาติ ในการพัฒนาคุณภาพ โดยมีลักษณะดังนี้ เช่น การสอนโดยตรงแบบตัวต่อตัว สาธิตการรำโนราให้ดูจากนั้นให้ผู้เรียนรำตาม นับจังหวะในการสอนอย่างเป็นระบบ คือมีจังหวะการขยับตัว ขยับแขน ขยับขา ขยับมือและวางท่าทางให้ไปตามจังหวะ ใช้ภาษาที่เข้าใจเข้าถึงง่ายในการสอนผ่านบทกลอนโนรา เป็นต้น (ทั้งหมดนี้ถือเป็นเทคนิคการสอนของโนรายก ชูบัว)

การสืบทอดโนราเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมบ้านผ่านการศึกษาตามอัยยาศัย สอดคล้องกับงานของ มณฑาทิพย์ ศิริพันธ์ (2554) ว่า

...การสืบทอดเป็นแบบให้ผู้เรียนไปฝากตัวกับผู้สอน และเป็นแบบ “ครูพักลักจำ”

เสียเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาการสอนนั้นได้นำมาจาก วรรณคดี บทกลอนที่ใช้เป็นกลอน

แปด เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน...

และได้สอดคล้องกับการใช้เทคนิคกระบวนการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป (active learning) ที่เน้นการเรียนการสอนแบบกลุ่ม (group learning) และแบบการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ (show and share) โดยการอาศัยฐานการเรียนรู้บนสถานการณ์จริง บริบทจริงในสังคมชุมชนที่ผู้เรียนอยู่อาศัย ทำให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพเพราะผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระได้มากขึ้นในเวลาที่น้อยลง

จากการศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าโนราผู้วิจัย ได้นำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในการอภิปรายผล ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ระดมสรรพกำลังจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการสืบทอดโนรา เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอย่างครอบคลุมเป็นการช่วยดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมพื้นบ้าน
2. จัดทำทำเนียบอัตชีวประวัติของศิลปินโนราเป็นฐานข้อมูลและคัดเลือกให้การยกย่องเชิดชูเกียรติ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ศิลปินโนราที่เป็นต้นแบบที่ดี
3. สนับสนุนให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนโนราโดยใช้แอปพลิเคชันที่ทันสมัย
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านโนราเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้าน
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้าน

รายการอ้างอิง

- นิคม มุสิกคามะ. (2545). *วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สุจิต บัวพิมพ์. (2538). *มรดกไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.
- กฤตชัย สันธุกาย (สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2559)
- ควน ทนยก (สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2559)
- ถวิล เพชรโรจน์ (สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2559)
- ไทรประพร แก้วชนะ (สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2559)
- ละมัย ศิลป์รักษา (สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2559)
- สุพัฒน์ นาคเสน (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559)
- อัมพร ศรประสิทธิ์ (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2559)